

ئەم دمرن نايىنە رايى: دمدم

يەحيا ئۆمەرى

داستانا دمدمى ب ھېمانىن خويىن نەتەوھىي و پەيامىن كو ددە ئوونەبەكا گەلەك باش يا سەردەما داستانىن نەتەوھىيە كو نە ب ھاندان و ھەولدانا خوەندەبان، لى بەلى ب ھەستىن گەلىرى ژ ژلايى دەنگىيژان قە ھاتىيە ئافراندن.

دمدم ل گەلەك ھەرىمىن كوردستانى ب ريژەيىن جودا و ب شكلىن جودا پشكدارى ل باوھرى، چاند و موزىكا وان كرىە. ل ھەرىمەكى ئەم بيژن بووبە سترانەكا داوھتى و ب نافى وى گۆفەندەك ھاتبە ئىجادكرن، ل ھەرىما دن بووبە سترانا كارى و د بەر كار دە ھاتىيە گۆتن.

شەرى مىر و فىرسا نە،

دشېتتە ئاخىر زەمانە،

شەرى عەجەمان و كوردا نە،

دېھى دمدمو خان تى دا.

ژ گەلەك ھىلىن خوە قە بوو بنگەھا گەلەك پىشكەتن، سەرکەفتى و تىكچوونىن كو ئىرو ئەم تىدا دژىن. بنگەھىن پىشكەتن و زانىارىيىن بىسەرۋوبەر يىن گەلەك قادین زانستى و ھونەران د قى سەدسالى دا ھات دانىن يىن كو بەرى ھەبوون دىسا د قى سەدسالى دا ھاتنە قايمكرن. نەتەوھە دياردەيەكا خوەدى رەھ و رىشالىن دىرىنە، بەلى، ھەر د وى سەدسالى دا ب ھارىكارىيا دىرۆك، فۆلكلور و ئەدەبىياتى قە ب شىۋەيەكى گەلەك رادىكال و ب خەبات و تەفكارىيىن گەلەك كەسىن ناقدار و نەناقدار، ھونەرمەند،

سەرنافى نقىسى گەلەكى پروڤۇكاتىف دخويى، بەس ئەف نە سووچى منە. ئەم دمرن نايىنە رايى” رستەيەكا ھەلبەستقان فەقىي تەيرانە كو ب تەخمىنا من ھەرى زىدە ۱۵-۲۰ سال پشتى تىكچوونا سەرھلدانا شەرى دمدمى نقىسىيە. ئەز دى د قى نقىسى دە ژ چەند ئاليا قە شاخىن زارگۆتنى يىن قى داستانى ب نرخىنم. لى بەرىا وى دەستىپكەك دڤىت.

سەدساللا نۆزدەھەم بۆ تەمامى جىھانى و ژىنداران

نمونه يه كى ژ بو قى بدم، رۆژا وه شاندا داستانا كاله فالايى
ژ ئاليى د. ئيلياس لۆنرۆت فه Dr. Elias Lönnrot ژ بو
فينيان وهكى جهژنه كا نه ته وه يى تا ئيرو ژى تى پيروژكرن.
جفاك و ئاخا فينيا كو د ناقه را سويد و پروسيان دا
هاتبوو پارقه كرن و ب تايهت ژ ئاليى سويديان فه دهاته
كىمكرن ژ بهر نه بوونا كه قنه شوپه كا خورت يا نفيسى و
چاندا وى، ژ هه موو جفاكان زيده تر پيدفى ب داستانه كن
دديت كو ب زمانى وان بيت و وان ل دور هه مان داخوازى
ل هه ف بجفينيت، خه ونه كا سه رخه بوونى يا هه تا هه تايى
بدهته وان. ئه ستونى يين كو د هه مان ره وشى ده بوون
ژى ب ئيلهام و موثيفاسيونا كو ژ جيرانين خوه يين فينى
وهرگرتبون، بو خوه داستانا كاله فپوگى Kalevipoeg ئيجاد
كرن و بو خوه رپيا كو به رى وى ل ئازادى و سه رخه بوونى
يه دانان.^[۲] سه رمه سه لا نه ته وه په ره رين ئه ستونى گا فا كو
ئه ستونى د سالا ۱۹۱۸ ان ده سه رخه بوونا خوه ب ده ست
دئينيت، د مه تنا را كه هاندا ده وله تا خوه ده ئامازه ب
قى داستانى و له هه نكي وى دكه ن ته فى كو ئه ستونى ياي
ژ نفشه كى بو نفشى دن ژلايى نه ته وه يين دن فه ديلن
و د بن زه ختان ده هاتن گرتن ژى، وان هئيشا كو ديژه
«كاله ف» دى رۆژه كى بو كو به خته وه ريبى بو زاروكين خوه
بينه مالى، زنى هشتنه .. نها ئه رۆژ هاتيه.^[۳]

ئه ف داستان ب ته نى نه بوونه پالپشت كو د نا فا فان
گه لىن بى نفيس و بى ديروك ده فكا نه ته وه په ره رين
ب هيز بكهت، بيه داره كا مه زن كو ته مامى جه ماعه تا
خه يالى ل بن وى به پوره. د هه مان ده مى بوونه چا فكانيا
هونه رين وه كى ره سم، موزيك، شانۆ و په يكه رى كو
پيدفيا نه ته وه يى پى هه بوو. سه هه نه يين بى سينورين
خوه شين خوه زايا وه لات، سه هه نه يين شه رى يين پيشى
يىن قه ره مانين نه ته وه يى و چيروكين وان يىن روومه تيار
هه م ب سه ركه فتان هه م ژى ب تيكچوونان مزارين فان
هونه ران پيك دئين. ب فى ئاوايى داستانا دبن هيمى
سازكارين فان نه ته وه يان كو په يورا خوه و تشتا كو ژ وان
هاتيه پايين ب سه ركه فتى ب جه ئاينه.

هه ر د فان سالان ده ل كوردستانى فاريانته كا ژ هه ر

ده نكيژ، شه رقان، گوندى، كاركه ر و هتد. فه ب ئاوايى
خوه يى ئيرو هاته ريكخستن. ئه نجامين قى ديزاينى تا ئيرو
ژى به رده وامن و وه سا دخويى كو هه تا تشته كى ژى جازبتر
نه كه فه شوونى دى هه ر ل سه ر ته ختى خوه به. ل گوژ
به نه ديكت ئانده رسون Benedict Anderson بنگه هين قى
جماعه تا خه يالى هيژ د سه دسالا ۱۵ ان ده ب ئيجادا ماتبايى
ره و پپه ژى ب خورتبونان زمانين هه ريمى ل هه مبه رى
لاتينى، ل ئه ورپايى هاتبوو دانان.^[۱] شو ره شا فره نسى
ئه ف چه نده خورتر كر. ديروك ب بوويه ر و كه سايه تيبين
گرنگ يين نه ته وه يى كو د بيرا خوه ده پاراستبوو، ته فكارى
ل چيبوونا هزرين نه ته وه يى و نه ته وه يى كر. فولكلورى
ژى ب جوره يا خوه يا هه رى نه ته وه يى ب داستانا ئه ف
يه ك كر كو فولكلور ب خوه ژى ئه نجاما ليكه رينان بوو بو
چيبوونا نه ته وه يان و كه قنه شوپين وان.

د قى سه دسالى دال ناف نه ته وه يين ئه ورپوي پيشبركه كا
داستانين ديرين چيدبه كو ئيلهاما خوه ژ به ره ميم
هوميروس و قه رگوس ستانديه. د وان ده بنه مايين
نه ته وه تيه كا ته مام و پيوست هه بوون، رابردويه كا زيرين
و پيشين شه رقان و زانا دبوون ئيلهام بو فان كومين كو
ب كيمانى زمانه كى وان يى هه قپار هه يه كو ئه و ژى د بن
خوبارا ده مى دا كه فن بوويه، ژ ق دووم كه تيه. پيشه نك
و ئيديالستين كو پتريا وان خوه نده فان و ئه ديب بوون
بو يه ككنا جفاكى ل دور رابردويه كا هيژا و بيريكرى،
ده ست پى كرن ل نا فا ده ستخه تين كه فن ل داستاين
ديرين گه ريان، گا فا كو نه ديتن ژى وه كى كو ئه م ژ مينكا
فينله ندى و ئه ستونيان دزانن، وان ب خوه ئه و ئافراندن.
هه بوونا داستانه كى بو جفاكان خوه دى واته يه كا گرنگ
بوو، په رستيزا كه فنبوون و ديرينى ددا وان كو ئه و ل جه م
كيم جفاكان هه بوو، داستانى ئه و ل دور وى رابردويى
بو پاشه رۆژه كا چا كتر دجفاند و موثيفه دكر. جفاكين بى
ده ولت يين بنده ست و ده وله تين سه رده ست يين ل
هه مبه رى ده وله تين سه رده ستتر ب چاپكرنا داستانا، خوه
پيروژ دكرن، ل ريزا نه ته وه يان جه خوه قايمتر دكر.

د مينكا فينى و ئه ستونيان ده ئه ف گه له ك دياره، ئه زى

تشتی بالا گوهداران، و یا مه خوینه‌ران دکشینه سه ره‌گیرانه‌کا گرنه‌گ. هه‌روه‌ها نه‌و ناماده‌کاریه‌کا بچووکه بو ده‌سپیکرنا به‌ره‌مه‌ن. نه‌م بینن بیره‌ خو ده‌سپیکین ب فی ره‌نگی به‌ری پشین د داستانین یونانان دا دخوین کو د ور دا راپسود نان زی ده‌نگیژ ب کوردیا مه، بو په‌رفورمانسه‌کا باش ئالیکاریژ ژ خو ده‌اوهندین ئیله‌مام، موسایان دخوازه. و نه‌ف که‌فنه‌شوپ ژ هومیروس ب رپیا فه‌رگلس Vergilius ده‌رباسی وان هه‌لبه‌ستفانان بوو کو هه‌لبه‌ستین نه‌پیک نفیسین. بو نمونه فه‌رگلسی رومایی وها ده‌ست ب ماگنوم ئوپوسا خو، ئانه‌سی دکه:

سترا نا شهران و یا عه‌گیده‌کی دستریم

بیژه موسا، ب بیرا من بخه هه‌موو سه‌ده‌مین وی.^[5]

نه‌ف زه‌گه‌رم به‌هسا کو من ل ژور نافبری دای، نه‌ف قاریاتا داستانا دمدمی ب هیماین خوینی نه‌ته‌وه‌یی و په‌یامین کو دده نمونه‌یه‌کا گه‌له‌ک باش یا سه‌رده‌ما داستانین نه‌ته‌وه‌یی یه‌ کو نه‌ ب هاندان و هه‌ولدانا خوهندیان، لی به‌لی ب هه‌ستین هورین گه‌لیری ژ ژلاین ده‌نگیژان فه‌ هاتییه‌ ئافرانن. د ده‌ما کو ئیلیاس لئونورت و هه‌فچاخین وی یین نه‌ستونی، به‌تونی، رروس و هتد. ل په‌ی دیت و ئافراندا مه‌تین وها بوون، هه‌بوونا مه‌ته‌کا وسال با کوردان گه‌له‌ک گرنه‌گ، به‌س زه‌حمه‌ته‌ نه‌م بیژن کو فی داستانی د سه‌رده‌ما کو پیدفی پی ده‌ات دیتن رولا خو ده‌یت و وه‌کی کو میروسلاف هرچ Miroslav Hroch دیژه، ب ده‌ستی ئازیتانورین نه‌ته‌وه‌یی وه‌کی مه‌ته‌کا ئافاکه‌ر یا کوردان هاتبه‌ پیشکشکرن.^[7] لی به‌لی نه‌ز نه‌ ره‌شبنم، قان سالین داوی خه‌بات و وه‌شانین ل سه‌ر دمدمی زیده‌ دبن^[8] و هیژ د سالین شیستی ده‌ بوویه مژارا رومانه‌ک دو رومانین ژ دیالکتین جوداین کوردی. هه‌روه‌ها ژان دوست ژی نه‌و ب شیوه‌یا مه‌سه‌وه‌یی ژ نوو فه‌ نفیسی.^[9] هیژایی گوتنییه‌ کو نه‌ف ته‌ف ل گه‌ل پرژه‌یین نه‌ده‌بی، به‌شه‌ک ژ خه‌باتین ئازیتاسیونا نه‌ته‌وه‌یی تین هژمارتن.

بنگه‌ها نه‌ته‌وه‌یی یا فی داستانی نه‌فچه‌ند خورته‌ کو

هیلی فه‌ ته‌کووزیا داستانا دمدمی هاتییه‌ به‌ره‌فکرن کو هه‌تا نه‌ا ل باکوور نه‌هاتییه‌ ناسکرن و وه‌شانن. چه‌نده‌ک به‌ری وه‌شانین واردوژی پرتووکه‌که‌ ب نافی که‌لا دمدمی خانن له‌پزیرین به‌لاف کر کو ته‌فیا فه‌قی ته‌یران ژ ۱۳ قاریانین جه‌ن پیک تین و هه‌ک ژ وان جارا پشی د فر ده‌هاتنه‌ وه‌شانن. خه‌ین ژیا فه‌قی ته‌یران ویا کو نه‌ز دی ل ژیر به‌حسا وی بکم، هه‌موو قاریانت ژ ئالیی ئوردیخانن جه‌لیل و جه‌لیل جه‌لیل فه‌ د ده‌مین جه‌ن جه‌ن ده‌ ژ هه‌ریمین جودا هاتنه‌ به‌ره‌ف کرن.^[4] قاریاتا کو ب نافی حیکایه‌تا که‌لا دمدمی هاتییه‌ قه‌یدکرن ژ ۱۱۰ چارین و ۶۶۴ ریزکان پیک ده‌یت.

ل گور کو د به‌شا نفیسارناسی ده‌ ده‌یته‌ گوتن نه‌ف ده‌ستخه‌ته‌ ژ ئالیی ئوردیخانن جه‌لیل فه‌ ته‌سادووفه‌ن ده‌یته‌ دیتن. د ده‌ستنیسا قاریانتی به‌شه‌ک ژ کوله‌کسیونا ئالیکساندر ژاا بوویه‌ کو نه‌ف یه‌ک ژ وانه‌ کو وه‌ندا ده‌ و د سالین ۶۰ی ده‌ ل ناف ئه‌رشفا پروفیسوره‌کی روسی دا ده‌یته‌ دیتن. گرنه‌گ بیژم کو نه‌ف قه‌ده‌را گه‌له‌ک مه‌تن و چیرۆکین مه‌یه‌ کو ل به‌ندی نه‌ نه‌م وها بیحه‌مدی ژی رۆژه‌کی ل وان ب خودان ده‌رکه‌فین!

فه‌گیژی داستانی کییه‌ نه‌م نزانن، هه‌روه‌ها د کوونیه‌یا وی ده‌ نافی ده‌نگیژی وی ویی کو نه‌و ده‌رباسی نفیسی کریه‌ ژ نه‌هاتییه‌ دایین. حیکایه‌تا که‌لا دمدمی ب فی ئاوی ده‌ست پی دکه‌ت:

خورمینه، وه‌ خو‌ش خورمینه،

بکن قسه‌تا خانن له‌پزیرینه،

یا خودا کری، چاره‌ لی نینه.

شیرید خانه‌ گرت دیوانه.

ده‌سپیکا ب فی ئاوی د هه‌نده‌ک فه‌گیرانین دریز و هه‌لبه‌ستین کوردی دا ده‌یته‌ دیتن کو ب دیتنا من نه‌و به‌رمایکین که‌فنه‌شوپه‌کا خورت یا چاندا ده‌فۆکییه‌ کو ب شیوه‌یه‌کی کارتیکرن ل حیکایه‌تین هه‌لبه‌ستین فه‌قی ته‌یران ژی کریه. ده‌سپیکین ب فی ره‌نگی به‌ری هه‌ری

وان هم ژى ژ بو جهې وان يې د نانا خهريدارين وي ده هن فکران دده مه. داستانا دمدمې ژ ناليې ئيجراکرا خوه فه ژى گهلهکى تايبه ته کو هم فې ژ چند چيروکين کو شاهديا وي دکن، دزانن. مهلا مهحموودې بايه زدى د جامعيا رساله يان و حکاياتان ب زمانې کورمانجى ده، چيروکا دمدمې دنقيسه و د داوى ده ديار دکه کو مهلاين باهيه داستانه کا مهووزون ل سهري نقسيه. دهوام دکه و دبيژه مهلا مهحموود، نهکسهري نهکرا دان فې دهستانې د مهجسان ده دخوين و ژ بو شهيدين کهلا دمدمې دگرين و دوا دکن.^[10] نهفه شاهديا يه کهمه بو نيشاندانا کارتیکرنا وي يا ل ناف گهل کو د درباري ئيجرايا وي ده هندهک فکران دده مه. گرین و لبرکه تنا بو شهيدين کهلا دمدمې، وسا دخوي ژ ئيجراکرا نه کا خه مبار و زيده دراماتيک تې. نهف هه که ب وي ره نهلهقه داره کو د مه تنا نفيسکيا داستاني ده ب هيما و په يامين تولي تزيه. شهيدين کو ل مقابل کافران شهر کرن و شهيد که تن چما نه بن جهې حهيفي و ب گري فاتحه يان ل سر وان نه يي خوه ندن. نهف ته ني هيله کي ويه بيگومان. نه زي ل ژير به حسا هيلو وييا دن بکم.

ل هيلو دن، دو مه تين جودا بو مه چيروکه کا دن ل سر ئيجرايا فې داستاني ديژن کو شايانې به حسيه. موحسن کزلکايا د (کايپ) ديوانې ده بوويه ره کا سه نجر اکتش يا د ئيجراکرا دمدمې ده قه وميه؛ رادگهينه. ده ننگيژي ب نافني عه نته ر روژه کي ب حه جي عه قدره حمانې کالکي کزلکايا ره، دچه ديوانا محمه د ئاغايي چار بو تي کو ئاغايي عه شيرا زياريانه و ل ور ژ وان ده يتته خواستن کو گيسکا خوه بدن. دانانا گيسکي تي وي مه عنه يي کو دقيت ده ننگيژ ل ديوانې هونه را خوه پيشکيش بکه ت. عه نته ر ب شروفه يا خوه يا موه زه مهيا دمدمې نافدار و ده ست پي دکه ت، وي ديژه، د به شا داوى ده، چافې ده ننگيژ گرتي، داستان تي فه گيران، تام د وي کيليې ده، ئيحه تاله ژ به ر شکه ستنا خانې کوردان و مرنا زيده يا له شکه ريې وي که لا دلې وي رادکه ت و هيرسا وي تينه، خه نجه را ل به ر خوه درده خه و ب گو تنا هييت وي گافې نه ز جاوا نه ل ور بووم لو! د زلامې ل ته نشتا

شاعره کي وه ک فه قبي تهيران کو په ننگه به ريا ده ننگيژان جارا پيشي وي نهف به ر خوه دان رستيه، لي به لي وي نهو وه کي شه ر ه کي تولي يې د نافه را شيعه و سونيان ده پيشکيش دکه ت، زيده کارتیکر ل نه کريه. چما من وسا گو ت؟ فه قبي تهيران به لکي ئيکانه هه لبه ستفاني مه به کو ب گه لهک هه لبه ستين خوه يين ساده و ب ده ستې فه ق و ده رويشان ديوان ب ديوان، گوند ب گوند ل ناف زار و زمانان گه ر يايه و ژ هه لبه ستين وي هه لبه ستين نوو يين گه لي ري ده رکه تنه، شاخين وان يين نوو ده رکه تنه، به لافبوونه. هه روها وي ب ژنووفه نفيساندا حياکيه تا زه مبل فروشي فه و ده ستپيکا وي يا موه ته شه م فه ب ناوايه کي راديکال کارتیکر ل هه موو شاخين فې حياکيه تي کريه کو ده ستپيکا هه موويان وه کي شاخين ده ستپيکا زه مبل فروشا وي دخويين. د فاريانته کا سورانيا زه مبل فروش ده ژي ده ستپيک هه ر فې کارتیکرنا فه قبي تهيران نيشان دده ت. وسا دخويي کو هيزا هه لبه ستفانيا فه قبي نه کاريه کارتیکرني ل هه ستين خورت يين قه ومي خانې له پزيرين بکه کو ل پيش چافين گه لهک خانه دان و عه شيرين کوردان و په ننگه ب پشکداريا گه له کين وان، شکه ست، تيک چوو. نهف فاريانتي ژي د ناف ده گه لهک فاريانتي فې داستاني وه کي شه ري کورد و عه جه مان و ل کيله کا فې، شه ري شيعه و سونيان ده رباس دبه. د فاريانته کو بوويه مزارا فې نفيسي ده ژي فه گير، د جهه کي ده دبيژيت شه ري عه جه مان و کوردانه، د جهه کي دن دا ژي دبيژيت شه ري شيعه و سونيانه. لگه ل فې نه ز ژ سه دي سه د ناييژم و ئينکار ناکم کو د ئافراندا مه تنا خوه ده هه ستين فه قبي يين کوردينيي ژي ره نه بووين مو تيفاسيون^[9] لي به لي وسا دخويي وي دژبه ريين تولي گرنگتر ديتيه و مه تنا خوه ل سه ر فې ساز کريه.

داستان نه ب ته ني ژ ناليې نافه روکا خوه، لي د هه مان ده مي ده ژ ناليې پيشکيشکرنا خوه فه ژي جودا دن ژ جوړه يين دن. د ده ستانان ده بوويه ري نه هه نگی و تراژيک گه له کن و نه ف گا فا نه قلکرني پيدفيي ب شايانې تياترال دبينن. ئيجراکرا به ره مه ين فولکلوري هه م ژ بو فيمکرنا

دئ گۆ: جاب گهيشتيه بهريستانئ،
 كوردئ بينه ژ كوردستانئ،
 ئالت كن شاه، خانلهرئ قئ تيهرائئ.
 ...

ههوار وئ تئ ژ كوردستانئ،
 كهته نافا قئ تيرانئ،
 شهر كن بهر شاهئ عهجهمستانئ.

دهربارئ ئيجرايا قئ داستانئ ده ئوردىخانئ جليل ژ
 عهره بئ شه مۆ نه قل دكه كو شيخ ئيسماعيلئ كو بو قه گيرانا
 دمدمئ هاتيه گوندئ وان (سوسزئ)، چاوا گونديين

خوه روونشتيه رادكه.^[۱۱] هه مان چيروك ب هن جوداهييين
 بچووك ژ تهرهف واسفئ ئاك فه ژئ تئ نه قلكرن. ئاك
 ديار دكهت كو بهري كو دمدم ل ديوانان وه ره فه گيران،
 ته دبهرن چه كين كه سئ روونشتئ ژ وان دهات ستهندن
 داكو ب قه زايين وه كي يا محهمد ئاغا نه قه ومن.^[۱۲]

د ناف كوردئ ئيزيدئ ده ژئ جهه كي تايهت بو قئ
 داستانئ ههيه كو ئه م ژ تهزا دوكتورايئ يا (حيكهتن
 ئاتلا) دزانن كو ژ هئلا هيماين نه ته وه يئ قه قاريانئين كو
 ژ تهرهف ده نكييژئين ئيزيدئ قه تينه گوئن، ده وله مندترن
 ژيئن كوردئ مسلمان.^[۱۳] د قاريانئا ئه تارئ شه رو ده ئه ف
 يهك د ئاستا ههري بلند دهيه. لؤما د قاريانئا وي ده ئه م
 گه له كي راستئ رسته يين وسا تئين:

هەر دهنگیژی کو ئەف دەستان ئیجرا کریه، خوهستییه
عه شیرین کو ل هه ریما وی و ئەو دزانه بکه پاره دارێ فنی
بههرا روموتی کو ژ خوین و قههره مانیا جانگوریین
دمدمی دهر بوو. د فاریانتا بهر به حس ده، دهنگیژی نافنی
عه شیرین وهکی دۆسکی، زیاری و مزووری دده کو چهندی
خوهش شهپر کرنه ل مقابل عه جهمان:

چیوو ئەو لاوید دۆسکی نه،
ئەو ل ناف کۆمان چرفه چی نه،
میری ژ خینی تهر کری نه،
دیهنی دمدمۆ خان تی دا.

د فاریانتا که کو د فنی پرتووکێ ده جه دگره و ژ ناف
کوردین سۆفیه تی هاتییه به رهه فکرن دهنگیژی عه تارێ
شه روویی کو ههم هه له به ستقان و ههم ژ دهنگیژی و
فه گیره کتی هۆستایه، فنی جاری نافنی عه شیرین هه ریما خوه
سه رحه دی دده کو شکاکی، چیلویی، هه سنی، شوخره شی
نه.

د ئیلیدایی ده ل بهر به ده نین ترۆیایی دهه سالان شهپر
ددۆمه و تام ئاگامه منۆن بریار دده کو فه گهرن ب خیرا
هیه له یه کتی، ب هه سپی ته ختین دکه فن باژیر، د ئەنجامی
مه ده ترۆیا دکه فه. د شه ری ددممی دا ژ شی شاه عه باس
حه فت سالان که له ی دۆرپیچ دکه، ب چ شکلی که له
ناکه فه، تام بریار ددن کو فه گهرن به ره فاژیا ترۆیایی، که له
ب خیانه تا یه ک ژ زلامین خاننی چه نگزیرین خاننی کوردان
دکله. مه موودی مه له کانی ژ بهر تشته کی نه تشته ک ژ
خان سل دبه و رادبه جهی ئافا کو تی که له ی ژ شاه عه باس
ره ئاشکه را دکه. ئەف دبه سه ده م کو ئافا وان وه ره برین
و ری ل بهر که تنا وان فه به. هه له به ت شاه عه باس به ری
پیشی، مه موود دکۆزه.

د ترۆیایی ده ئانه سی ترۆیایی ده ما فیم دکه کو
ده ربازبوون نینه، ب دزی ژ باژیر ده ردکه فه و دچه
بنگه هین ئیمپراتۆریا رۆمایێ داتینه کو پاشی نه فین وی
دی سه رده ستی ل یونانان بکرنا و ئەف دی ببویه حه یف

وان و بین گوندین ده ردۆری تهف لی کۆم بوونه. شیخ
ئیسماعیل ژ هه ره وهکی عه نتهر ب شیوه یه کا گه له ک
تاییه ت و ب ئالیکاریا دو ته پسیین کو ئیحه ماله بو دهنگی
شووران دهرخن، ده ملاند، ته فی ژده ست و میمیکن خوه
زیافه ته کا موته شه میا ده ستانی پیشکیشی گه ل دکر و ب
قاسی محمه د ناغا نه به ژ، که ل و هیرسا دی وان رادکر.
حه جیی جندی د پرتووکا خوه ده رادگه ینه کو دهنگیژی
حه میی مه مه دی یی کو فاریانتا پیشیا پرتووکا دمدمی
ئاماده کریه، نه قلکریه، یه ک ژ دهنگیژی جانگیر ناغا
بوویه و دیژه کو د شه ری مقابلی رۆمی ده وی ب کلام/
داستانا دمدمی حالان ددا له شکه ری ئاغی؛

دۆر هاتییه لاوی ئیزی
شهپر خوهش کریه چادرا سپی.

د ده ستانی دا گه له ک هیمانین پاراله لی داستانیین
وهکی ئیلیدا، ئاینه س، نیه لونگه ن - Ilyada, Aene-
is, Nibelungen و سه ریپهاتیین قههره مانین وهکی
هیروکوله س Hercules، رۆسته می زال و هتد. هه نه.
به ری پیشی تی ده داتایین بالکیش هه نه کو تاییه تی
مه تنین ئه پیک/ده ستانانن. بو نمونه د دمدمی ده
ئافا کرنا که له هی ته فی نافین هۆستایین وی، ده تاین
چیکرن و جه رباندنا وی تی دایین، د هنده ک فاریانتان
ده نافنی به ره هۆستایان ژ تی دایین. د ده ستانین
نافۆری ده ژ ئه م راستی داتایین وسایین داناسینا
ئاغاهی و مه کانان تین

. د ئیلیدایی ده، د به شه کتی ده هۆمیرۆس، ب درۆیاهی
لیسته یا هه قه له نندین ئاگامه منۆن Agamemnon، ته فی
ژمارا که شتی و له شکه ریین وان دده. ههروه ها ئەو ب هه مان
تشتی بو هه قه له نندین ترۆیایی یان ژ دکه. د دمدمی ده
ژ، دهنگیژی ب درۆیاهی ناف و نیشانی هه قه له نندین
شاه عه باس دده کو بو تیکرن و هه لوه شاندا دمدمی ب
هه وه س تین. ل ئالیی دن، لیسته یا نافین میرین کوردان
هه یه بین کو نه هاته پشتگرا خان و ل کیله کا فنی، نافنی
عه شیرین کو ل کیله کا وی شهپر کرنه بو مه تی دایین.

د داستانانانسانه سې ده دهرباز بوويه، د ور ده ددويا کارتاجايي گاډا ژ بهر برايې خوهيې کو دهست دانی سهر پارا وئ يا حوکمرانييې، درهڤه، تئ ل ناغا ئيرباسي قرالي تهفريکي دهيووره و ژئ دوزا ئهردهکي ب قاسي چهرمئ گايي دکه. قرال ب قاسي چهرمئ گا ناخي دده، بهس ئهڤ هيلهيهکه، ددو چهرم دکه تايهک دريژ و ب وي تايي ئهردهکا کو تيرا کهلهکه مهزن بکه ژ خوه ره دستينه. ژ لوما ئهڤ مؤتيف د ليتهرا توري ده وهکي ”هيلهيا دويا“ جه دگره. د داستانانان مه ده ژئ ئهڤ مؤتيف ههر ب في شکلي دهرباس دبه.

ههري داوي دخوازم ئامازه ب هئلا وئ يا نهتهوهيي بکم و نقيسئ بقهدينم. مه ل ژور گوت شهر شهري کورد و عهجهمانه. ل گهل دژبهريين ديني وسا دخويي، لومايه کو بهري پيشي ههڤالبهندين شاه عهباس وي وهکي خانئ کوردان پيناسه دکن. بهري پيشي خهليفه، شاهی بو تالووکيا خانئ کوردان هشير دکه، گاډا کو شاه باوهريا خوهيا بو خان دهستنيشان دکه، خهليفه وها ديژه:

-ب سهرئ من، ب سهرئ تهيه،

خانئ کوردان خانهکي وهيه،

ب دين دژمنئ من و تهيه.

ل جههکه دن يئ داستانئ خانئ ئورميين يا دلئ خوه وها ديژه:

ههر ژ بهر توژ و ژ بو خوهليي:

-من سهفهره ل سهر خانئ کورمانجيي.

کورمانجيي د فر ده، وهکي کو سهليم تهمو د نقيسهکا ^[10] خوه ده بال بربوو سهرئ، د مهعنهيا کوردستانئ دهيه کو بهري پيشين د زازاکي ده تئ ئهملاندن. و د کورمانجي ده ههري زيده د دهستانان دمدئ ده دهرباس دبه، تئ ده پاراستي مایه.^[11] فهگيري دهستانئ ژئ د جههکه دن ده وها وهکي خانئ کوردان بهحسا وي دکه:

ترقهترقه دهمانچا نه،

خين دچيتن وهکي جويا نه،

هلانينهکا خهدار. د دمدئ ده، د قاريانتهکا کو ههجيي جندی دا ئه دبينن، پشتي کو ديا خان کهلهي ب ههوا ده، دهنگيژ ديار دکه کوژنا عهڤدال خانيا کو ب دوجاني بوو ژ کهلهي رزگار بوويه و سلسلهتا وان دهوام دکه کو مالا سمکو ژ وانه و هئ ژئ شهري خوه ددومينن.^[14] مهسهلهيا ژئين دمدئ د قاريانته مه ده گهلهک دلسوژتره ل گهل ديمهني کو ل بهر چافئ مه چيدکه. خان ژ ستیان دپرسه:

پسياريد مه ههر بي عهين،

شوليد مه ههمي ب حسيين،

...

-پاشي مه هوون دي بو کئ بن؟

ستي بهرسقا خانئ وسا وسا ددن:

-ئهو کهزييد مه برپيين،

سهريد مه تراشييين.

...

پاشي خانان بو کهس نابين

ستييا چلن، چل پيترن،

ديوانئ وي ل برجان دکرن

...

فينجانيد زههري ژ يهک دوهرگرن

يک دقهخوتن، دهه پئ دمرن،

کهت ب کهت وي ژ برجان دفرن.

ديمهنهکا هندي فن دلسوژ و سينه ماتیک کيم جاران دبه پارا مهتئين ئهدهبي. ژئين کو ل سهر برجان ل کيلهکا ههڤ ريژ بوونه، يهک ب يهک، دور ب دور ئينتچار دکن لهو کو د بهشهک داستانئ ده ژ تهرهڤ خانئ موکري ڤه وها هاتبوو گوتن: مرن چيتره ژ رهزيليي.

موتيفا فهگرته ئهردئ کهلهي ب قاسي دريژا هيا چهرمئ گايي د کيم مهتنان ده تئ ديتن کو وسا دخويي بهري پيشين

